

Taal is natuurlijk communicatiemiddel bij uitstek en voor Hedwig Schwall is dat niet anders. Zij geeft les aan jongeren die zich willen verdiepen in de letterkunde. Boeken zijn meer dan netjes geordende woorden zodat anderen ze verstaan. Hun letterlijke woordenschat doet de lezer kennismaken met geschiedenis en cultuur, maar ook met de zeer persoonlijke schakeringen van humor en ironie.

Tom Heylen

‘Lezen is andermans bril opzetten’

VEELTALIGHEID, een familietrek van de Schwall's? Hedwigs moeder is Nederlandstalig en een verwoed lezer. Haar vader groeide op in de Oostkantons, ging op een Franstalige school en leerde vier Kongolese talen tijdens zijn verblijf als ambtenaar in de kolonie. Geen wonder dat dochterlief ook zo van woorden houdt. Opgegroeid in het Brusselse, bestempelt ze zich veeleer als Belg dan als Vlaming, maar het liefst nog als Europeaan. Haar werk- en leefruimte is als het ware betegeld met boeken. Veel romans, maar ook veel kunstboeken. En is er dan toch een deel van de wand niet bedekt met boeken, dan prijkt er een kunstwerk met voldoende ruimte er omheen, zodat het tot zijn recht komt.

– *Altijd al een passie voor het Engels?*

Als kind knutselde ik graag met woorden en wilde ik talen studeren. De combinatie Engels-Duits kon niet in Brussel, dus koos ik voor Nederlands-Duits, om de cultuur van mijn vader in ere te houden. Papa overleed toen ik elf was. Ik studeerde verder in Keulen en Freiburg. In die tijd gingen we eens op uitstap naar de barokke kerken van Zuid-Duitsland. Tijdens die reis discussieerden een joodse en een islamitische student en ikzelf voortdurend over hoe wij een kerkgebouw zouden organiseren. Ik leerde toen dat je beter voorzichtig bent om je een beeld van God te vormen. Dit ‘interreligieuze’ contact, en met de mensen in de (protestantse) koren waarin ik zong, maakten dat ik verfrist naar België terugkeerde.

– *Maar vandaag doceert u in Leuven, Brussel en Kortrijk hoofdzakelijk over Engelse literatuur?*

Herman Servotte, priester en professor Engelse literatuur, overhaalde me tot een doctoraat in de Engelse literatuur. Het werd een openbaring. Engels is

© Hugo Maris

een ongelooflijk rijke taal, want gevoed door de verschillende leefwerelden van de gewezen Britse kolonies. Vanwege die wijde woordenschat en de fijne ironie die Engelstaligen in hun zinsbouw smokkelen, is het Engels moeilijker dan het Duits. Maar opgepast, ik geef ook graag Duits. Al was het maar omdat je met de grammatica zo'n heldere gebruiksaanwijzing kunt meegeven. Anderzijds zijn Shakespeare en Engelstalige hedendaagse literatuur ook weer niet te versmaden, net als psychoanalytische literatuurtheorie en Europese letterkunde. Laatstgenoemd keuzevak trekt studenten aan uit de Verenigde Staten, China, Rusland, Scandinavië... Een boeiende ervaring voor student én docente. Zij maken kennis met de denkmodellen die Europese schrijvers hebben geïnspireerd, wij raken gefascineerd door de denkwereld van deze jonge mensen.

– *Wat boeit u vooral in boeken?*

Een boek lees ik minder om het verhaal dan om de stijl. Lezen is andermans bril opzetten. Het lijkt me wezenlijk voor de opvoeding van jonge kinderen dat ze de heel oude verhalen horen, uit het Oude Testament bijvoorbeeld. Ze zijn niet enkel wezenlijk deel van onze cultuur, ze leren kinderen ook omgaan met hun eigen diepste angsten. Neem nu Abraham. Een vader wil zijn zoon offeren, omdat hij meent dat dat zo moet. Gelukkig laat God hem net op tijd inzien dat hij fout is. Zijn mensen vandaag dan bereid hun kind te offeren? Soms wel, bijvoorbeeld voor hun carrière. Deze verhalen laten zien dat mensen wel degelijk vrezelijke dingen doen, maar anderzijds tonen ze ook dat we woorden en beelden hebben voor dergelijke situaties, zodat we er kunnen mee omgaan.

Maar wat het Oude en Nieuwe Testament betreft doet zich bij ons iets vreemds voor. De meeste Belgische studenten bestempelen zichzelf als behorend tot de christelijke cultuur, ook al kunnen ze zich daarbij nauwelijks wat voorstellen. Figuren zoals Jakob, David en Elia – zelfs de evangelisten

zijn hen meestal volstrekt onbekend. En als ik hen vraag naar grondbegrippen van ons geloof zoals genade, eucharistie, heilige Geest, dan weten ze niet waarover ik het heb. Ze missen dus het ‘objectieve’ kader, zeg maar de kennis, om hun subjectieve ervaringen te toetsen.

– *U mist dus een zin voor ‘het objectieve’ bij de studenten vandaag?*

Zeker, en niet enkel in het religieuze. Ze voelen zich ook onwennig in talen, omdat ze in het basis en middelbaar zo weinig grammatica kregen. Daardoor missen ze de systematiek die voor mijn generatie een grote steun is. Anderzijds voelen velen zich veel te zeker. Tijdens een discussie onlangs over de toetreding van Turkije tot de Europese Unie vond de hele klas dat Turkije daar niet aan toe was „gezien de behandeling van de vrouw in dat land”. Maar toen bleek dat niemand wist dat vrouwen in Turkije stemgerechtigd en verkiesbaar zijn sinds 1934, terwijl dat in België pas vanaf 1948 een feit was. Blijkbaar hadden ze nooit iets over Turkije gelezen. Ze missen dat ‘objectieve’ en moeten

ontegensprekelijk leren zich te informeren alvorens ze iets zeggen. Bij zijn eredoctoraat aan de K.U. Leuven dankte komisch acteur Roberto Benigni zijn ouders voor het feit dat hij een harde jeugd had gehad. Als je van jongs af beseft dat je eerst ernstig moet werken vóór je trots kunt zijn op jezelf, dan heb je een ‘goede plooi’ gekregen.

– *En helpt literatuur om een ‘goede plooi’ te krijgen?*

Zeker wel, omdat literatuur niet geschikt is voor directe consumptie. Je moet je als lezer in vraag stellen én je engageren. Je moet het schietlood van de poëzie in je laten vallen, je laten peilen. Goede poëzie, aldus de grote Duitse dichter Rainer Maria Rilke, ontstaat niet uit emotie maar uit ervaring. Ervaring gaat veel dieper. Het zijn immers emoties en herinneringen die zo zeer bezonken zijn, dat ze onbewust werden. Ze zijn een deel van jezelf geworden, dat eigenste zelf dat zo diep in je ligt, dat je het niet meer kent. En daarop worden we, volgens mij, beoordeeld bij het Laatste Oordeel. Daarom vragen de ‘goeden’ ook zo verwonderd: „Wanneer heb ik dat gedaan?” Literatuur is dus zoals het leven. Niet de schrijver heeft het laatste woord over zijn boek, net zomin als wij dat hebben over ons bestaan. En net omdat we onszelf zo weinig kennen, moeten we altijd kritisch blijven over onszelf.

– *Is dat geen mooi vastenpuntje?*

(Na een korte stilte) Ik hoop dat ik mezelf ook buiten de veertigdagentijd in vraag stel. Tijdens de vasten probeer ik iets te doen wat ik al lang voor me uitschuij, wat moeite vraagt en de wereld vooruithelpt. Ik heb grote bewondering voor Amnesty International. Onder de politieke gevangenen bevinden zich de heiligen van vandaag. Ze nemen het op voor rechtvaardiger structuren die een meer menswaardig bestaan moeten waarborgen, zelfs als dat hun leven kost. Ik wil dus eindelijk werk maken van die doorlopende machtiging op mijn bankrekening en weer tijd maken om mee brieven te schrijven. Het gaat tenslotte niet om de bevrijding van één mens, maar van ons allen.

Je moet je als lezer in vraag stellen én je engageren.

Je moet het schietlood van de poëzie in je laten vallen, je laten peilen